

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури і мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

«ІСТОРІЯ РЕСТАВРАЦІЇ»

підготовки магістра

освітньої програми

023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Луцьк – 2021

Силабус навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ РЕСТАВРАЦІЇ» підготовки магістра галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, за освітньою програмою Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Розробник: Лесик-Бондарук О. О., кандидат архітектури, доцент

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва

Протокол № ____ від _____ 2021 р.

Завідувач кафедри: (_____) Каленюк О. М.

© Лесик-Бондарук О. О., 2021 р.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна /заочна форма навчання	02 – Культура і мистецтво	Вибіркова 3
		Рік навчання 1
Кількість годин /кредитів 120 год /4	023 - Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестр 2
		Лекції 20 /6
ІНДЗ немає	магістр	Практичні 20 /4
		Самостійна робота 72/100
		Консультації 8 /10
		Форма контролю: залік – 3 семестр
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ППП **Лесик-Бондарук Оксана Олександрівна**
Науковий ступінь **кандидат архітектури**
Вчене звання **доцент**
Посада **доцент кафедри образотворчого мистецтва**
 Контактна інформація: тел. **050 716 57 78**, email lesik-bondaruk@vnu.edu.ua
 Дні занять <https://vnu.edu.ua/uk/faculties-and-institutions/fakultet-kulturi-i-mistectv>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Кожна історична епоха дала людству неповторні пам'ятки образотворчого мистецтва. Кожна історична доба цікавилася пам'ятками мистецтва попередніх епох. Та не завжди мистецькі твори доходять до нащадків у належному стані.

Тому задля збереження пам'яток, задля їх глибокого дослідження науковці стикаються з питаннями реставрації та рекреації цих творів.

Мета та завдання даного курсу полягають у вивченні історії виникнення та розвитку реставрації творів образотворчого мистецтва різних епох та у різні часи, у аналізі різних методів, шкіл, напрямків, підходів до реставраційних процесів мистецьких творів, у вивченні особливостей історичних підходів до реставрації творів різних видів образотворчого мистецтва, появи реставраційних шкіл та майстерень, вивченні сучасного стану реставраційної науки.

Цікавий курс, що дозволить майбутнім магістрам бути компетентними у галузі історії реставрації та її сучасного стану.

2. Пререквізити – вивчення дисципліни базується на таких курсах, як Рисунок, Живопис, Історія образотворчого мистецтва, Композиція, Кольорознавство, Перспектива.

Постреквізити – в процесі вивчення цієї дисципліни здобуваються знання, уміння та навички, потрібні для вивчення таких дисциплін, як Теорія образотворчого мистецтва, Декоративно-ужиткове мистецтво, Історія сучасного мистецтва тощо.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета та завдання даного курсу полягають у вивченні історії виникнення та розвитку реставрації творів образотворчого мистецтва різних епох та у різні часи, у аналізі різних методів, шкіл, напрямків, підходів до реставраційних процесів мистецьких творів, у вивченні особливостей історичних підходів до реставрації творів різних видів образотворчого мистецтва, появи реставраційних шкіл та майстерень, вивченні сучасного стану реставраційної науки.

4. Результати навчання – фахові компетентності, здобуті протягом вивчення курсу.

- 4.1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- 4.2. Здатність переосмислювати базові знання, демонструвати розвинену творчу уяву, використовувати власну образно-асоціативну мову при створенні художнього образу.
- 4.3. Здатність трактувати формотворчі мистецькі засоби як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства.
- 4.4. Здатність проводити діагностику стану збереженості мистецьких об'єктів, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації.
- 4.5. Здатність формувати мистецькі концепції на підставі проведення дослідження тих чи інших аспектів художньої творчості.
- 4.6. Володіння теоретичними і методичними засадами навчання та інтегрованими підходами до фахової підготовки художників образотворчого і декоративного мистецтва та реставраторів творів мистецтва, планування власної науково-педагогічної діяльності.

5 Структура навчальної дисципліни.

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Символізм та символіка в образотворчому мистецтві від найдавніших часів до VI століття.						
Тема 1. Концепція реставрації як науки.	11	2	2	7		РМГ4
Тема 2. Класифікації у реставрації.	11	2	2	7		РМГ/4
Тема 3. Реставрація творів різних видів образотворчого мистецтва.	12	2	2	7	1	ІРС/4
Разом за модулем 1	34	6	6	21	1	12

Змістовий модуль 2. Символізм та символіка в образотворчому мистецтві від VI століття до сьогодення.						
Тема 4. Реставрація доби античності.	12	2	2	7	1	IPC/4
Тема 5. Реставрація в епоху Відродження.	12	2	2	7	1	IPC/4
Тема 6. Реставрація Нового часу.	12	2	2	7	1	IPC/4
Тема 7. Реставрація у XIX столітті.	12	2	2	7	1	IPC/4
Тема 8. Реставрація у XX столітті.	12	2	2	7	1	IPC/4
Тема 9. Сучасна реставрація.	12	2	2	7	1	IPC/4
Тема 10. Реставрація в Україні.	14	2	2	9	1	РМГ/4
Разом за модулем 2	86	14	14	51	7	28
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота №1						МКР/30
Модульна контрольна робота №2						МКР/30
Всього годин / Балів	120	20	20	72	8	100

Щодо практичних занять: форми роботи на практичних заняттях будуть різноманітні, а саме: окрім традиційних, плануються заняття, що проводитимуться у музеях з конкретними творами образотворчого мистецтва, творчі аналітичні завдання, що включатимуть не лише теоретичну, а й практичну частину завдань, пошукова робота, робота в музеях та спеціалізованих майстернях, робота в малих групах (РМГ) та індивідуальні завдання студента (IPC), модульні контрольні роботи (МКР).

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Символізм та символіка в образотворчому мистецтві від найдавніших часів до VI століття.						
Тема 1. Концепція реставрації як науки.	13	2		10	1	РМГ/4
Тема 2. Класифікації у реставрації.	11			10	1	РМГ/4
Тема 3. Реставрація творів різних видів образотворчого мистецтва.	13		2	10	1	IPC/4
Разом за модулем 1	37	2	2	30	3	12
Змістовий модуль 2. Символізм та символіка в образотворчому мистецтві від VI століття до сьогодення.						
Тема 4. Реставрація доби античності.	11			10	1	IPC/4
Тема 5. Реставрація в епоху Відродження.	11			10	1	IPC/4
Тема 6. Реставрація Нового часу.	11			10	1	IPC/4
Тема 7. Реставрація у XIX столітті.	11			10	1	IPC/4
Тема 8. Реставрація у XX	13	2		10	1	IPC/4

столітті.						
Тема 9. Сучасна реставрація.	15	2	2	10	1	ІРС/4
Тема 10. Реставрація в Україні.	11			10	1	РМГ/4
Разом за модулем 2	83	4	2	70	7	28
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота №1						МКР/30
Модульна контрольна робота №2						МКР/30
Всього годин / Балів	120	6	4	100	10	100

6. Завдання для самостійного опрацювання.

В якості самостійних завдань пропонується написання наукових статей, есе, тез, рефератів, виконання наукових проєктів з використанням ПК та виконання презентацій в Power Point. Наукові розробки в області “Історія реставрації” можуть бути представлені на наукових конференціях, днях науки і т.д.

Кожен студент протягом Залікового кредиту повинен виконати 1 самостійне завдання. Самостійне завдання є обов’язковими для виконання кожним студентом. Самостійне завдання повинне відповідати загальнонавчальним вимогам та вимогам, затвердженим кафедрою образотворчого мистецтва, має вміщати розкрити та обґрунтовану інформацію щодо обраної тематики. Тема самостійного завдання може бути обрана із запропонованої тематики, а може бути запропонована самим студентом та затверджена викладачем даного предмету.

За виконання одного самостійного завдання студент може максимально отримати 6 балів. Для цього самостійне завдання повинно бути виконане за всіма вимогами, правильно оформлений текст та підібрані відповідні ілюстрації, має включати всі обов’язкові структурні частини, план має бути чіткий, логічний та стислий, текст повинен бути лаконічним, максимально розкривати поставлені завдання, мають бути зроблені висновки про написане та висвітлено використану літературу. За відсутністю виконання будь-якої з вимог до написання реферату кількість балів відповідно знижується на 1.

Кожен студент може займатись науковою діяльністю, що відобразиться у написанні невеликих наукових робіт, а саме: наукові есе, статті, тези, а також у виступах на наукових конференціях, участі у різноманітних конкурсах, олімпіадах і т.д. Якщо наукове дослідження за своєю тематикою охоплюватиме одну тему, то кількість балів відповідатиме кількості балів, яка виставляється за дану тему. Якщо тематика наукової розробки охоплюватиме об’єм двох і більше тем, то і кількість балів відповідатиме балам, відведеним на їх оцінювання.

IV. Політика оцінювання

Студент іде навчатись, усвідомлюючи всю повноту навантаження, відповідальність та вмотивованість. Зі свого боку викладач забезпечує студентів максимум знань та компетентностей при різноманітних формах роботи. Лише у випадку взаєморозуміння та взаємної відповідальності студент та викладач досягнуть максимального результату у навчанні.

Політика академічної доброчесності при вивченні даної дисципліни передбачає максимально прозорий підхід до навчання, доступності всього матеріалу, розуміння вимог викладача, розуміння результатів навчання, відповідальності студента до процесу навчання.

Студент відвідує заняття – інакше немає сенсу вибирати саме цю Вибіркову дисципліну.

У випадку, якщо студент пропускає заняття з поважної причини, він має змогу надолужити вивчений матеріал, отримавши та виконавши індивідуальне завдання студента (ІРС). ІРС оцінюється згідно оцінювання конкретного пропущеного лекційного чи практичного заняття.

Модульну контрольну роботу №1 можна перездати до терміну здачі Модульної контрольної роботи №2. Модульну контрольну роботу №2 можна перездати до терміну здачі заліку.

Завдання із самостійної роботи складаються у встановлені викладачем терміни.

Розподіл балів та критерії оцінювання.

Семінарські (практичні) заняття. На семінарському занятті студент може максимально отримати 1 бал. За присутність на семінарському занятті та наявності конспекту з повністю підготовленими відповідями на усі питання семінарського заняття студенту ставиться 0,5 бали. Ще 0,5 бали студент може отримати за відповідь протягом семінарського заняття на 1 з питань. Відповідь має бути повна, чітка і логічно побудована, з виділенням загальних проблем поставленого питання та переходом до розкриття його конкретної суті. Відповідь має бути вичерпною та не читатися з конспекту. При слабкій та несамотійній (з частим використанням конспекту) відповіді студент заробляє лише додаткових 0,2 бали. Також додаткові 0,5 балів студент може отримати за самостійну підготовку ілюстративного матеріалу, додаткового реферату; за створення дискусії по темі заняття, за цікаве обговорення бачення того чи іншого питання.

Якщо вивчення теми передбачає більше, ніж 2 години, то за кожне заняття Теми студент може максимально отримати 1 бал.

Модульна контрольна робота №1.

Аналіз та дослідження реставрації запропонованого твору мистецтва із вивченої епохи.

Модульна контрольна робота №2.

Аналіз та дослідження реставрації запропонованого твору мистецтва із вивченої епохи.

Модульні контрольні роботи. Протягом залікового кредиту студенти повинні виконати дві модульних контрольних роботи. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – 30. Модульна контрольна робота здається усно (іноді це може бути і письмова відповідь). Максимальну кількість балів - 27-30 - можна отримати при повній і вичерпній відповіді на поставлене питання, з урахуванням загальних і конкретних тенденцій та фактів, названих прізвищ, дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій,

що сприяли чи не сприяли їх появі. 22-26 балів можна отримати при неповній відповіді на поставлене питання, з урахуванням загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, не всіх названих прізвищ, не всіх дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли чи не сприяли їх появі. 18-21 бал студент може отримати при слабкій відповіді на поставлене питання, без урахування загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, з мінімальною кількістю названих прізвищ, з слабким уточненням дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли їх появі. 11-17 балів студент може отримати за умови, якщо він дає слабку відповідь на поставлене питання, без урахування загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, з мінімальною кількістю названих прізвищ, без уточнення дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли їх виникненню. 1-10 балів за модульну контрольну роботу студент може отримати за умови, якщо він дає дуже слабку відповідь на поставлене питання, без урахування загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, без названих прізвищ, без уточнення дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли їх виникненню.

V. Підсумковий контроль

При здачі заліку з курсу “Історія реставрації” студент може максимально отримати 60 балів. На найвищу кількість балів (50-60) студент повинен легко орієнтуватися в історичних, політичних, економічних та соціальних процесах, що відбувались у світі та на Україні, максимально володіти знаннями про світову та українську архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів та їх реставрацію, вільно обговорювати та дискутувати з усіх тем, які вивчаються протягом курсу. На кількість балів 30-49 студент повинен добре володіти знаннями про світову та українську архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів, орієнтуватись в історії України та світових цивілізацій, бути обізнаним у процесах реставрації. На низьку кількість балів (15-29) студент повинен володіти знаннями про світову та українську архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів та реставрації мистецьких творів з випущенням деяких ключових моментів, особливостей, характеристик, прізвищ, але з обов’язковою загальною орієнтацією в історії світових цивілізацій та України та їх мистецтва. 1-14 балів студент може отримати за умови слабого знання ключових моментів історії розвитку та особливостей світової та української архітектури, живопису, скульптури, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва та їх реставрації.

В результаті вивчення курсу “Історія реставрації” при здачі іспиту на найвищу кількість балів (90-100) та найвищу оцінку “відмінно” студент повинен легко орієнтуватися в історичних, політичних, економічних та соціальних процесах, що відбувались у світові та на Україні, максимально

володіти знаннями про світову та українську архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво та їх реставрацію від найдавніших часів до наших днів, вільно обговорювати та дискутувати з усіх тем, які вивчаються протягом курсу. На оцінку “дуже добре” та “добре” та кількість балів 75-89 студент повинен добре володіти знаннями про світову та українську архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів, орієнтуватись в історії Західної Європи та України, в історії реставраційних процесів. На “задовільну” оцінку та низьку кількість балів (60-74) студент повинен володіти знаннями про світову та українську архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів з випущенням деяких ключових моментів, особливостей, характеристик, прізвищ, але з обов’язковою загальною орієнтацією в історії Західної Європи та України та їх мистецтва. “Незадовільно” або 35-59 балів студент може отримати за умови систематичних пропусків, незнання ключових моментів історії розвитку та особливостей світової та української архітектури, живопису, скульптури, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може дібрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, написавши підсумковий тест тощо).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Авермат Р. Питер Пауэль Рубенс. Москва, 1977. 274 с.
2. Алексеева Т.В. В.Л. Боровиковский и русская культура на рубеже XVIII-XIX веков. Москва, 1975. 421с.
3. Анатолій Базилевич. Альбом. Київ, 1976.
4. Английские художники от Хогарта до Тернера / сост. И. Кузнецова. Ленинград, 1966.
5. Андреева М. В., Дмитриева О. В. Художники и скульпторы Италии XVI-XVIII вв / М. В. Андреева, О. В. Дмитриева. – Л. 1963.
6. Анри Матисс: Альбом. – Л., 1978.
7. Арагон Л. Анри Матисс /Л. Арагон. – М., 1978.
8. Арнасон Г. Г. Скульптура Гудона / Г. Г. Арнасон. – М., 1982.

9. Асеев Ю. Э. Архитектура древнего Киева / Ю. Э. Асеев. – Киев, 1982.
10. Афанасьев В., Давидов Е. Українське образотворче мистецтво / В. Афанасьєв, Е. Давидов. – К., 1978.
11. Афанасьев В. А. Українське радянське мистецтво: 1960-1980pp. / В. Афанасьєв. – К., 1983.
12. Барская Л. Г. Поль Сезанн / Л. Г. Барская. – Л., 1975.
13. Бартенев И. А., Батажкова В. Н. Очерки истории архитектурных стилей / И. А. Бартенев, В. Н. Батажкова. – М., 1983.
14. Безхутрий М. М. С. Васильківський / М. М. Безхутрий. – К., 1979.
15. Билецкий П. Украинская портретная живопись XVII-XVIII вв. / П. Билецкий. – Л., 1981.
16. Бенев О. Искусство Северного Возрождения / О. Бенев. – М., 1973.
17. Білецький П. Михайло Дерегус. Альбом / П. Білецький. – К., 1987.
18. Білецький П. Нарбут / П. Білецький. – Л., 1985.
19. Білецький П. О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII ст. / П. Білецький. – К., 1981.
20. Богемская К. Г. Клод Моне / К. Г. Богемская. – М., 1984.
21. Борозина В. Н. Жан Огюст Доминик Энгр / В. Н. Борозина. – М., 1977.
22. Бочаров Г. Н. Художественный металл Древней Руси. X – начало XIII в. / Г. Н. Бочаров. – М., 1984.
23. Брюсова В. Г. Русская живопись XVII века / В. Г. Брюсова. – М., 1984.
24. Бутник-Сіверський Б. С. Українське радянське народне мистецтво 1941-1967pp. / Б. С. Бутник-Сіверський. – К., 1970.
25. Варварецкий Ю. Становлення української скульптури / Ю. Варварецкий. – К., 1972.
26. Вздорнов Г. И. Феофан Грек: Творческое наследие / Г. И. Вздорнов. – М., 1983.
27. Виппер Б. Р. Проблема реализма в итальянской живописи XVII-XVIII в. / Б. Р. Виппер. – М., 1976.
28. Виппер Б. Р. Очерки голландской живописи эпохи расцвета / Б. Р. Виппер. – М., 1962.
29. Виппер Б. Р. Итальянский Ренессанс. XIII-XVI вв.: В 2 т. . / Б. Р. Виппер – М., 1977.
30. Владич Л. Василь Касіян / Л. Владич. – К., 1978.
31. Водотика О. Архітектура православних храмів України: історія та сучасність / О. Водотика. – Київ, 2006.
32. Всеобщая история архитектуры. В 12 т. – М., 1955-1977.
33. Герман М. Ю. Уильям Хогарт и его время / М. Ю. Герман. – Л., 1977.
34. Гершензон-Чегодаева Н. М. Нидерландский портрет XV в. / Н. М. Гершензон-Чегодаева. – М., 1972.
35. Гершензон-Чегодаева Н. М. Питер Брейгель Старший / Н. М. Гершензон-Чегодаева. – М., 1981.
36. Данилова И. Е. Итальянская монументальная живопись: Раннее Возрождение / И. Е. Данилова. – М., 1970.

- 37.Дворжак М. История итальянского искусства в эпоху Возрождения: В 2 т. / М.Дворжак. – М., 1978.
- 38.Демина Н. А. Андрей Рублев и художники его круга: Сб. статей. – М., 1972.
- 39.Дмитриева Н. А. Винсент Ван Гог: Очерк жизни и творчества / Н.А.Дмитриева. – М., 1975.
- 40.Дмитриева Н. А. Пикассо / Н. А. Дмитриева – М., 1971.
- 41.Дослідження, реставрація та консервація пам'яток культури на папері і пергаменті : Бібліогр. покажч. / уклад.: Л.-Д. Розумна; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. - Л., 2000. - 106 с.
- 42.Драган М. Українська декоративна різьба XVI-XVIII ст. / М. Драган. – К., 1970.
- 43.Драган М. Українські дерев'яні церкви / М. Драган. – Львів, 1937.
- 44.Дяченко И. Татьяна Яблонская. Альбом / И. Дяченко. – М., 1973.
- 45.Европейское искусство XIX в. 1789-1871: Сб. статей. – М., 1975.
- 46.Егорова К. С. Ян ван Эйк / К. С. Егорова. – М., 1965.
- 47.Жабoryк А. А. Український живопис останньої третини XIX – початку XX ст. / А. А. Жабoryк. – К.,1990.
- 48.Жабoryк А. А. Мистецтво живопису, графіки на Україні в першій половині і середині XIX ст. / А. А. Жабoryк. – Одеса, 1983.
- 49.Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Печерської іконописної майстерності / П. М. Жолтовський. – К., 1982.
- 50.Жолтовский П. М. Український живопис XVII-XVIII ст. / П. М. Жолтовський – К., 1978.
- 51.З історії розвитку реставраційної справи в Україні / С. Прудников // Бібл. вісн.. - 2001. - № 5. - С. 40-49.
- 52.Западноевропейская художественная культура XVIII в. – М., 1980.
- 53.Западноевропейское искусство второй половины XIX в. Сб. статей. – М., 1975.
- 54.Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятники книжкового мистецтва: Каталог стародруків / Я. П.Запаско. – Львів, 1981, 1984.
- 55.Знамеровская Т. П. Веласкес / Т. П.Знамеровская. – М., 1978.
- 56.Знамеровская Т. П. Хусепе де Рибера / Т. П.Знамеровская. – М., 1982.
- 57.Золотов Ю.К. Жорж де Ла Тур / Ю.К.Золотов. – М., 1979.
- 58.Золотов Ю. К., Немилова И. С. Антуан Ватто / Ю. К. Золотов, И. С. Немилова. – Л., 1973.
- 59.Золотой век Нидерландской живописи / Сост. Н. Н. Никулин. – М., 1981.
- 60.Ильин М. А. Искусство Московской Руси эпохи Феофана Грека и Андрея Рублева / М. А. Ильин. – М., 1976.
- 61.Импрессионисты. Их современники. Их соратники. Живопись. Графика. Литература. Музыка. – М., 1976.
- 62.Искусство народов СССР. 1917-1970 гг. – Сост. О. И. Сопотинский. – Л., 1977.
- 63.Кожина Е. Ф. Искусство Франции XVIII в. / Е. Ф. Кожина – Л., 1971.
- 64.Колпинский Ю. Д. Искусство Венеции XVI в. / Ю. Д. Колпинский – М., 1970.

- 65.Куликова И. Экспрессионизм в искусстве / И. Куликова. – М., 1978.
- 66.Лазарев В. Н. Древнерусские мозаики и фрески / В. Н. Лазарев. – М., 1973.
- 67.Лазарев В. Н. Московская школа иконописи / В. Н. Лазарев. – М., 1980.
- 68.Лазарев В.Н. Начало раннего Возрождения в итальянском искусстве / В. Н. Лазарев. – М., 1970.
- 69.Лазарев В. Н. Новгородская живопись/ В. Н. Лазарев. – М., 1982.
- 70.Лазарев В. Н. Русская иконопись от истоков до начала XVI века / В. Н. Лазарев. – М., 1983.
- 71.Лазарев В. Н. Старые европейские мастера / В. Н. Лазарев. – М., 1974.
- 72.Лазарев В. Н. Старые итальянские мастера / В. Н. Лазарев. – М., 1972.
- 73.Лебедева Т.А. Иван Никитин / Т.А.Лебедева.– М., 1975.
- 74.Лесик-Бондарук О. О. Мистецько-архітектурний аналіз реконструкції екстер'єру Будинку митрополита Жидичинського монастиря / О. О. Лесик-Бондарук // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. - Дніпро, 2017. - Вип. 3. – С. 115-124.
- 75.Лесик-Бондарук О. О. Архітектурно-мистецькі засоби виразності у храмовому будівництві Волині XVII-XVIII ст.: аналіз художньо-декоративних розписів / О. О. Лесик-Бондарук // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. - Дніпро, 2018. - Вип.6. – С. 98-103.
- 76.Либман М. Я. Дюрер и его эпоха / М. Я. Либман. – М., 1972.
- 77.Логвин Г., Міляєва Л., Свенціцька В. Український середньовічний живопис / Г. Логвин, Л. Міляєва, В. Свенціцька. – К., 1976.
- 78.Логвин Г. В. З глибин: Гравюри українських стародруків XVI-XVII ст. / Г. Логвин. – К., 1990.
- 79.Логвин Г. В. З глибин: Давня книжкова мініатюра XI-XVIII ст. / Г. Логвин. – К., 1974.
- 80.Лясковская О. Ф. Французская готика XII-XIV в. / О. Ф. Лясковская. – М., 1973.
- 81.Мальцова Н. Л. Французский карандашный портрет XVIII в. / Н. Л. Мальцова. – М., 1978.
- 82.Матье М. Э. Искусство Древнего Египта / М. Э. Матье. – М., 1970.
- 83.Михайлинин О. Архітектура і містобудування Західної Волині 1921-1939 років / Ольга Михайлишин. - Рівне, 2013. - 352 с.
- 84.Міляєва Л., Логвин Г. В. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст. / Л. Міляєва, Г. Логвин. – К., 1963.
- 85.Моздир М. І. Українська дерев'яна скульптура / М. І. Моздир. – К., 1980.
- 86.Овсійчук В. А. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст. / В. А. Овсійчук. – К., 1985.
- 87.Основи реставраційних процесів. Передреставраційні дослідження: метод. поради до практ. занять / Л. С. Дзендзелюк, Л. М. Льода; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Укр. акад. друкарства, Каф. книжк. графіки та дизайну друк. продукції. – Львів: УАД, 2012. – 86 с. – Бібліогр.: с. 82-85 (41 назва).

- 88.Прусс И. Е. Западноевропейское искусство XVII–XVIII вв. / И. Е. Прусс – М., 1974.
- 89.Рембрандт: Альбом. – М., 1981.
- 90.Ривкин Б. И. Античное искусство / Б. И. Ривкин. – М., 1972.
- 91.Рожко В. Відродження Української Православної Церкви на Волині 1917-2006 рр. / В. Рожко – Луцьк, "Волинська книга", 2007.
- 92.Рожко В. Нарис історії Української Православної Церкви на Волині / В. Рожко – Луцьк, "Медіа", 2001.
- 93.Ротенберг Е. И. Голландская живопись XVII в. / Е.И.Ротенберг. – М., 1972.
- 94.Ротенберг Е. И. Западноевропейское искусство XVII в. / Е. И. Ротенберг. – М., 1971.
- 95.Рубан В. В. Український портретний живопис другої половини XIX – початку XX ст. / В. В. Рубан. – К., 1986.
- 96.Сахарова И. Алексей Петрович Антропов. 1716-1795 гг. / И. Сахарова – М., 1974.
- 97.Свенціцький-Святицький І. Ікони Галицької України XV-XVI віків (Збірки Українського національного музею у Львові) / І. Свенціцький-Святицький – Львів, 1929.
- 98.Свенціцька В. І., Откович В. П. Світ очима народних митців. Українське народне малярство XIII-XX ст. / В. І. Свенціцька, В. П. Откович. – К., 1991.
- 99.Свенціцька В. І., Сидор О. Ф. Спадщина віків. Українське малярство XIV-XVIII ст. у музейних колекціях Львова / В. І. Свенціцька, О. Ф. Сидор. – Львів, 1990.
100. Седова Т. А. Рембрандт / Т. А. Седова – М., 1978.
101. Селинова Т. А. Иван Петрович Аргунов. 1729-1801 гг. / Т. А. Селинова. – М., 1973.
102. Соколов Г. И. Искусство Древнего Рима / Г. И.Соколов. – М., 1971.
103. Соколов Г. И. Искусство Древней Греции / Г. И.Соколов. – М., 1980.
104. Степовик Д. В. Українська графіка XVI-XVIII ст. / Д. В. Степовик. – К., 1982.
105. Степовик Д. В. Українське мистецтво першої половини XIX ст. / Д. В. Степовик. – К., 1982.
106. Тарас Шевченко. Альбом. / Упор. Д.В.Степовик. – К., 1986.
107. Тяжелов В. Н. Искусство средних веков в Западной и Центральной Европе / В. Н. Тяжелов – М., 1981.
108. Український середньовічний живопис: Альбом. – К., 1976.
109. Чегодаев А. Д. Импрессионисты / А. Д.Чегодаев. – М. 1971.